

Шуліка А. А., Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ВПЛИВ МЕРЕЖЕВОЇ ФОРМИ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ НА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ ПОЛІТИЧНИХ ГРУП

Представлена стаття присвячена аналізу сучасних політичних груп, які характеризуються застосуванням нової форми організації на основі мережевої комунікації. Зазначається, що сучасні політичні групи намагаються створити нові неієрархічні структури, які не мають жорсткої структури організованого членства, внутрішньої бюрократії, керівних централізованих органів. Такі групи спрямовані на формування груп, що забезпечують більш високий рівень патрисипативної демократії, що забезпечує реальну участь учасників груп в прийнятті політичних рішень та вироблені векторів розвитку. У статті наголошується, що забезпечення існування мережевої організаційної моделі політичних груп здійснюється за рахунок використання нових комунікаційних технологій, які дозволяють людям обмінюватися інформацією і координувати дії не дивлячись на географічні відмінності.

Зазначається, що розвиток мережевих форм організації досить часто можна пояснити поступовим падінням рівня суспільної довіри до державних органів влади і здатності держави приймати ефективні рішення. В статті наголошується, що нові мережеві соціально-політичні групи та рухи ставлять своєю метою програму особистої свободи і поєднують це з вимогою соціальної справедливості, а також політичної і соціальної рівності, для чого зосереджуються головним чином на вільному доступі до знань і участі в прийнятті рішень. Нові мережі з їх адаптивною, інтерактивною і поліцентричною формою знайшли новий підхід до міжнародного кібер-активізму і можуть пристосувати різні види політичної комунікації в будь-яких місцях у будь-який час, пропонуючи новий тип соціально-політичної взаємодії. Більшість громадян тепер використовують внутрішні мережі в якості фільтрів довіри для оцінки політичної інформації.

Ключові слова: політична комунікація, мережа, мережева політична комунікація, політичні групи, соціально-політичні рухи, Інтернет-комунікація, краудсорсинг.

Мережа це термін, який часто використовується для опису кластерів, різного роду акторів, які зв'язані один з одним в політичному, соціальному або економічному житті. Мережі можуть бути структуровані слабо, але здатні поширювати інформацію або спонукати до участі в колективних діях. Зростаючий інтерес до мережевих форм політичної комунікації відображає як сучасні суспільство, культуру та економіку, так і спрямовує їх розвиток до системи відносин взаємності і взаємозалежності, на відміну від ієрархії і залежності.

У ХХІ столітті формуються безпрецедентні можливості для розвитку елементів системи горизонтального прийняття рішень і децентралізованих форм демократичного управління в сучасних політичних групах. При цьому треба зазначити, що формування мережевої структури політичних комунікацій насправді має тривалий розвиток. В першу чергу це пов'язано з розвитком ідей про те, що політична практика, яку розвиває сама група або рух, є невід'ємною частиною цілей групи. У сфері політичної комунікації проявляється зміна політичних реалій, яка розкривається в переході від відносин формальної ієрархії та підпорядкування до неформальних груп інтересів.

Метою статті є аналіз процесів формування нових видів організаційних структур в нових політичних групах та рухах на основі використання мережевих форм комунікації.

В сучасному світі доволі велика кількість дослідників аналізують особливості зміни політичної сфери життя суспільства під впливом нових тенденцій розвитку комунікаційних процесів. Так, М. Кастельс [3] аналізував формування мережевої структури організації на рівні суспільства та держави. М. Макелберх [6], С. Шангапур [9], С. Самойленко [8] досліджують особливості впливу нових комунікаційних каналів на трансформацію суспільних рухів.

Політична комунікація як система взаємозв'язку традиційно виступає в якості каналу формування, поширення та отримання певної політичної інформації з метою досягнення певних

політичних цілей. За такого підходу політична комунікація може сприйматись лише як форма або засіб призначений для передачі чи обміну інформації у вигляді певних політичних повідомлень. Такі повідомлення конструюються за певною схемою, які в першу чергу можуть характеризуватися лінійністю, що передбачає усталену схему передачі інформації від відправника до одержувача. За такого підходу до політичної комунікації в значній мірі девальвується роль політичних груп в політичній системі та системі вироблення політичних рішень.

Автор вважає, що розглядаючи сучасні форми політичної комунікації, що конструюються на основі мережевого підходу, можна з впевненістю стверджувати те, що, мережева форма політичної комунікації формує нову систему передачі, формування та сприйняття політичної інформації, яка забезпечує більш вільну систему інформаційного обміну, що безпосередньо впливає на рівень політичної активності елементів громадянського суспільства та їх можливого впливу на політичне життя в країні та світі. «Формальні ролі відправника і одержувача політичної інформації розмиваються, взаємодія між ними починає носити багатосторонній характер, який, однак, не обов'язково передбачає рівність. Сама інформація більше не представлена лише тим «змістом», який вклав у неї відправник, а конструюється через специфічну взаємодію між двома або більше сторонами» [1, с. 77].

Формування такої системи політичної комунікації проявляється в забезпеченні різноманітності, що знаходить відображення у більш вільному способі організації. Такі соціально-політичні рухи та групи діють як мережа, що формує групу без лідерів, яка може існувати і реалізовувати свої цілі без центрального керівного органу або загальної програми. Участь в політичних рухах не базується на формальному процесі членства. Замість цього групи та окремі особи можуть легко увійти або вийти з мережевої політичної організації. Обмеження жорстких вимог до членства, а також відсутність центрального керівництва створюють організаційну структуру, яка дозволяє різним політичним перспективам співіснувати без конфліктів, які можуть виникнути у більш централізованих коаліціях.

«Є незліченні фактори, які впливають на формування колективної ідентичності між окремими людьми та групами в суспільстві, також вони виступають в якості основи для організації, наприклад, це ідеологія, ритуали, культура і емоції» [7, р. 9]. Проте раніше основна увага приділялася структурованим моделям організації, розглядаючи їх переваги над неієрархічними і більш горизонтальними структурами членства. Зараз же політичний розвиток нових соціальних рухів і політичних груп демонструє явне переважання мережевих і горизонтальних форм.

В якості прикладу можна навести Всесвітній соціальний форум, який проводиться різноманітними організаціями антиглобалістів з 2001 року. Всесвітній соціальний форум не має центрального керівного апарату і є вільним простором для демократичного обговорення, прийняття рішень, вільного обміну досвідом та взаємозв'язку з метою організації ефективних дій. У Статуті Всесвітнього соціального форуму також підкреслюється, що дана організація не може виступати як центральний орган протестного антиглобалістського руху та приймати рішення від імені всіх організацій, які беруть участь у форумі.

Вважається, що забезпечення існування такої організаційної моделі політичних груп здійснюється за рахунок використання нових комунікаційних технологій, які дозволяють людям обмінюватися інформацією і координувати дії не дивлячись на географічні відмінності. Проте, за оцінками британської дослідниці А. Кавади «більш важливе значення для пояснення гнучкості, різноманітності і масштабу цієї форми групової участі має те, яким чином Інтернет-комунікації, які створюють інклюзивні мережі, підходять для формування різноспрямованих можливостей груп. Зв'язок в рамках багатьох організацій у цих мережах відображає децентралізовану модель» [5, р. 81] Іншими словами, Інтернет необхідно розглядати не тільки як нову форму комунікації, але і як організаційний процес, який сам по собі впливає на внутрішню структуру руху. Намагаючись проаналізувати нові політичні групи необхідно вийти за рамки пошуку відмінностей між відносинами в Інтернет-мережі і за її межами.

Проблемою становлення цифрової політичної трансформації стає переважання нерівності, яке характерно для сфери комунікації в мережі Інтернет. Ця нерівність пояснюється великими розривами в рівні доступу до каналів цифрової взаємодії, різниці між споживачами і виробниками, різнобарвними формами участі у високотехнологічній економіці. «Оскільки цифрові технології все більше інтегруються в повсякденне життя більшості людей, форми такої нерівності видозмінюються і взаємодіють з вже існуючими економічними, політичними, расовими, класовими, гендерними та іншими формами нерівності» [7, р. 9].

Розвиток мережевої форми політичної комунікації сучасних політичних груп бере початок зі структури «encuentros» («зустрічі») мексиканського політичного руху сапатистів, яка служила в якості стимулу для організації мережевого протестного руху, починаючи з середини 1990-х років. «Encuentros» являє собою великі спільні наради, які спрямовані не на забезпечення загального обов'язкового рішення, а на створення та розвиток мереж зв'язку і опору, щоб допомогти людям організуватися проти неоліберальної глобалізації. Ці практики з'єдналися з розвитком форм партисипативної демократії в суспільних рухах Європи і США, і незабаром вони стали керівними принципами мобілізації багатьох протестних політичних груп.

Р. Честерс і Й. Велш стверджують, що «encuentros» – це структура зустрічей, заснована на «концепції створення системи для глобальної колективної дії протестних соціально-політичних рухів, внаслідок чого цей процес дозволив активістам «з'єднати світи» через формування спільних просторів, в яких могли б бути встановлені зв'язки між різними рухами. Ця практика зустрічей була застосована по-різному кожен раз, з-за цієї пластичності, за останні роки вона справила сильний вплив на рух антиглобалізації» [4, р. 195]. Формування системи encuentros все одно не виключає виникнення конфліктів та конфронтації всередині спільного простору, тому що система мережевої політичної комунікації повинна бути пов'язана зі здатністю політичних груп інкорпорувати конфлікт, а не зводити всю систему взаємозв'язку до певної подоби примусового консенсусу.

Взагалі багато організацій антиглобалістів здійснюють свою взаємодію саме на основі мережевих форм політичної комунікації. Однією з перших організацій, яка реалізувала на практиці такі форми горизонтальної демократії стала Глобальна дія людей (Peoples Global Action, PGA) – всесвітня координація радикальних соціальних рухів, організована як неофіційна мережа, яка підтримує кампанії і прямі дії проти глобалізації і капіталізму з метою забезпечення політичної справедливості і соціального розвитку. PGA була однією з перших міжнародних мережевих структур, яка зіграла важливу роль в створенні і розширенні практики горизонтальної демократії і горизонтальному прийнятті політичних рішень [6, р. 213]. Ця нова платформа сформувала політичний простір для діяльності політичних груп і організацій та служила в якості інструменту комунікації та координації діяльності груп активістів особливо в період з кінця XX століття – початку XXI століття.

Розвиток мережевих форм організації досить часто можна пояснити поступовим падінням рівня суспільної довіри до державних органів влади і здатності держави приймати ефективні рішення. В деякій мірі це можна пояснити розширенням соціальної нерівності і появою політичних груп, які виключаються з політичної сфери держав. Політична повістка більше не формується безальтернативно існуючими політичними інститутами, державою, традиційними політичними партіями та їхніми ідеологіями чи засобами масової інформації, що створює нові простори для альтернативних, протестних і стихійних рухів.

Такий підхід близький до концепції «мережевого суспільства» Мануеля Кастельса який писав, що «... мережі являють собою відкриті структури, які можуть необмежено розширюватися шляхом включення нових вузлів. Типовим прикладом мережевої структури в політиці є структура Європейського Союзу» [3, р. 78].

Ці соціальні мережі стають основою для діяльності, яка спрямована на підвищення обізнаності людей, щоб дати можливість висловити свої політичні погляди, реалізувати свої політичні й соціальні права, впливати на прийняття рішень у державі та політичній групі, з метою впливу на процес знаходження точок дотику розрізаних думок різних соціально-політичних груп, щоб зорганізуватися в єдині формальні мережеві форми і як наслідок, щоб використовувати їх в якості інструменту для соціально-політичних змін.

Нові мережі з їх адаптивною, інтерактивною і поліцентричною формою знайшли новий підхід до міжнародного кібер-активізму і можуть пристосувати різні види політичної комунікації в будь-яких місцях у будь-який час, пропонуючи новий тип соціально-політичної взаємодії. «Інтернет має важливе значення для зміни практики демократії участі та її інтерактивних характеристик. Це дозволяє всім громадянам змінити своє ставлення до суспільної сфери, стати первинними суб'єктами, що займаються соціальним виробництвом» [9, р. 44]. Інтернет-мережі сприяють розвитку міжнародної комунікації між неурядовими організаціями, що дозволяє політичним групам ефективно функціонувати і реагувати, при цьому групи можуть використовувати мінімальні витрати ресурсів без бюрократії. Ці численні мережі громадян та активістів пов'язують різні спільноти, забезпечуючи основу для можливості формування нової групової політики, солідарності та колективної ідентичності.

«Мережі – це відкриті структури, здатні розширюватися без обмежень, інтегруючи нові структури до тих пір, поки вони здатні взаємодіяти всередині мережі і поки вони спільно використовують однакові коди зв'язку» [3 р. 470]. Соціальні мережі є важливими учасниками демократичних процесів. Вони є вільними просторами для формування, просування та використання інтересів громадянського суспільства в боротьбі з елітами і владою. Виходячи з цього, соціально-політичні рухи є соціально-політичними мережами, які використовують їх в стійких колективних діях, мають загальну спрямованість і кидають виклик інтересам і переконанням тих, хто володіє владою.

Деякі відзначають, що «транснаціональні мережі активістів існували задовго до масштабного поширення мережі Інтернету, але при цьому кібер-мережі прискорюють формування мереж і соціальних рухів на місцевому та глобальному рівнях» [9, р. 44].

Нова парадигма мережевої політичної участі визначила нову форму дії для більшості сучасних суспільних політичних рухів, спрямованих на покращення місцевих умов, тиску на законодавців, урядовців або зміну всієї системи знизу. За допомогою блогів та соціальних мереж політичні групи можуть актуалізувати проблеми, які зазвичай не входять до порядку денного державних органів влади та основних засобів масової інформації. Мобілізація населення і організації протестів, мітингів, флешмобів відбувається через соціальні мережі з використанням тегів та інших інструментів онлайн-співпраці.

«Ці нові моделі громадянської активності дозволяють пересічним громадянам ставати агентами переконання і залучати свої особисті мережі в різні соціальні і політичні питання» [8, р. 182]. Більшість громадян тепер використовують внутрішні мережі в якості фільтрів довіри для оцінки політичної інформації. Підвищена увага ЗМІ до політичного порядку денного незалежних блогерів та правозахисних груп додало пересічним громадянам більшого значення при прийнятті політичних рішень.

Нові форми вільного співробітництва розширюються, коли окремі громадяни створюють мережеві спільноти, навколо краудсорсингових платформ, які з'являються в якості низових ініціатив. В останнє десятиліття краудсорсинг використовувався для організації протестів, розслідувань про результати роботи державних органів влади та ін. Можна навести приклад формування Конституції Ісландії де були використані форми краудсорсингу. Під час її написання «щотижня на спеціальному сайті публікувався проект конституції на різних стадіях розробки. Громадськість це оцінювала, коментувала і вносила пропозиції і поправки» [2 с. 16].

Те, що зараз називають політикою хештегів, змінило політичну сферу, надавши громадським активістам новий спосіб поділитися своїми поглядами і отримати послідовників. Хештег організовує і посилює громадські розмови. Роль організатора, практикуючого політику хештегів, полягає в організації розмови навколо теми хештегу, а потім управляти розмовою, щоб залучити більше прихильників.

Таким чином, використання мережевої форми організації нових політичних груп об'єднують безліч різноманітних форм комунікації, які не тільки відрізняють їх ідеологічно і політично, але і спрямовані на мотивацію прихильників і нових членів організації діяти і бути агентами змін.

Горизонтальність організаційних структур, стихійність, неієрархічність і демократія участі є сучасним тенденціям розвитку мережевої політичної комунікації в політичних групах.

Моделі взаємодії, які поширюються мережевими політичними організаціями входять у суперечність з класичною політичною та ідеологічною системою, їх ставленням до свободи, рівності і демократії. Вони ставлять своєю метою програму особистої свободи і поєднують це з вимогою соціальної справедливості, а також політичної і соціальної рівності, для чого зосереджуються головним чином на вільному доступі до знань і участі в прийнятті рішень.

Діалог про роль держави в сучасному суспільстві, формах її взаємодії з громадянським суспільством, забезпечення соціально-політичної рівності через перерозподіл зміцнює сучасні мережеві соціально-політичні рухи.

Бібліографічний список:

1. Абраменко А. В. Сетевая структура «Governance» как способ симметричной политической коммуникации / А. В. Абраменко, Т. А. Подшибякина // Человек. Сообщество. Управление. – 2014. – № 4. – С. 75-87.
2. Бельська Т. В. Глобальне громадянське суспільство в світовому інформаційному просторі: проблеми і перспективи [Електронний ресурс] / Т. В. Бельська // Політологічні студії. – 2016. – Вип. 5. – С. 9-23. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpps_2016_5_4

3. Castells, M. The rise of the network society [Electronic resource] / M. Castells. – 2nd ed., with a new pref., 2010. – 597 p. – URL: https://deterritorialinvestigations.files.wordpress.com/2015/03/manuel_castells_the_rise_of_the_network_societybookfi-org.pdf
4. Chesters, G. Complexity and Social Movements: Process and Emergence in Planetary Action Systems / G. Chesters, I. Welsh. // Theory, Culture & Society. – № 22(5). – 2005. – p. 187-211.
5. Kavada, A. The European Social Forum and the Internet : a case of communications networks and collective action. [Electronic resource] / A. Kavada. – A thesis submitted in partial fulfillment of the requirements of the University of Westminster for the degree of Doctor of Philosophy. – 2007. – 345 p. – URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/1929869.pdf>
6. Maeckelbergh M. Horizontal Democracy Now: From Alterglobalization to Occupation [Electronic resource] / M. Maeckelbergh // Interface : a journal for and about social movements. – Volume 4 (1). – May 2012. – pp. 207-234 – URL: <http://www.interfacejournal.net/wordpress/wp-content/uploads/2012/05/Interface-4-1-Maekelbergh.pdf>
7. Protest, Social Movements and Global Democracy Since 2011: New Perspectives / Edited by: Thomas Davies, Holly Eva Ryan, Alejandro Milcíades Peña and others. London, 2016. – 38 p.
8. Samoilenko, S.A. Subversion practices: From coercion to attraction. / S.A. Samoilenko / In E.J. Bridgen, & D. Verčič, D. (Eds.), Experiencing Public Relations: International voices Routledge, London, UK., 2018. – pp. 174-193.
9. Shangapour S. Cyber social-networks and social movements. Case study: Tehran (2009-10) / S. Shangapour, S. Hosseini, H. Hashemnejad // International Journal of Scientific & Engineering Research. – Volume 2. – Issue 1. – January-2011. – p. 41-53.

Shulika A. A. Influence of network political communication on organizational peculiarities of modern political groups

The article is devoted to the analysis of modern political groups characterized by the application of a new form of organization based on network communication. It is noted that contemporary political groups are trying to create new non-hierarchical structures that do not have a rigid structure of organized membership, internal bureaucracy, and central governing bodies. Such groups are aimed at forming groups that provide a higher level of patriarchal democracy, which ensures the real participation of group members in the adoption of political decisions and developed development vectors. The article states that ensuring the existence of a network organizational model of political groups is carried out through the use of new communication technologies that allow people to exchange information and coordinate actions, notwithstanding geographical differences.

It is noted that the development of network forms of organization can often be explained by the gradual decline in the level of public trust in state authorities and the ability of the state to make effective decisions. The article emphasizes that new network socio-political groups and movements aim at a program of personal freedom and combine it with the requirement of social justice, as well as political and social equality, which concentrates mainly on free access to knowledge and participation in decision-making. New networks with their adaptive, interactive and polycentric forms have found a new approach to international cyber activism and can adapt different types of political communication in any location at any time, offering a new type of socio-political interaction. Most citizens now use internal networks as trustworthy filters to evaluate political information.

Key words: *political communication, network, network political communication, political groups, socio-political movements, Internet communication, crowdsourcing.*